

V kameňolome pôžitkov (nie)len pre mužov

(Korobčuk Pavlo: Kameňolom. Preložil Slavomír Gál. Fintice: FACE, 2013. 28 s. ISBN 978-80-971271-1-4)

Radoslav Dovjak, Filozofická fakulta PU, rdovjak@gmail.com

Niet sa čo diviť, že sa po zlomovom roku 1989 verejnosti prestalo žiadať prekladov z východoslovanských literatúr. Niet sa čo diviť ani požiadavke moderných prekladov z literatúr západných. Avšak po dvadsiatich rokoch sme sa nasýtili aj tých. Je teda potešujúce vidieť, ako sa v literárnom svete čoraz menej pozeráme na geografiu a iné nepodstatnosti a čoraz viac sa vzdávame balastu cenzúrnych pokusov skúmať kontexty prekladaných autorov. Konečne viac hľadáme na text.

Edícia „verseonline“ už roky ponúka sviežu modernú poéziu. Predstavili sa tu Leanne O'Sullivan, Yehuda Amichai, Charles Simic, Andrew Motion, Robert Welch, Billy Childish, J. Sutherland, Wislawa Szymborska, Leontia Flynn, Carol Ann Duffyová, Sačiko Jošihara, ale aj domáci Erik Jakub Groch, Radovan Sidor, Rudolf Jurolek, Ivan Wernisch, Ľuboš Bendzák, Ján Litvák, Peter Krištúfek. Vzhľadom na početnosť autorských osobností, prekladateľský tím až taký početný nie je. V tirážach vydaní sa opakujú mená Miroslavy Gavurovej a Jána Gavuru, Mariána Andričíka, Sylvie Galajdovej, Ľubice Mrózovej a Martina Solotruka.

V tomto kontexte znie nádejne prekladateľský debut Slavomíra Gála, ktorý predstavuje výber z poézie Pavla Korobčuka, mladého kyjevského básnika. Opäť máme možnosť nazrieť za oponu východnej hranice. Bez kultúrnych obáv. Naopak. So žiadostivým očakávaním invencie. Slovenský výber s názvom Kameňolom nesklamal. Prekvapil autor. Prekvapil aj prekladateľ. Geografický kontext básní je vnímateľný „tak akurát“. Nie prvoplánovo. Nie v cudzosti reálií. A už vôbec nie v nekvalite prekladu, ktorý by na pôvod básní upozorňoval. Keďže nie som kritikom prekladu, jeho zhodnotenie prenechám kompetentným.

Avšak ako obyčajný slovenský čitateľ mám výhodu sústredenia sa na text bez rušivého poznania zdroja. Alebo výhodu spoznania rušivých momentov kvôli nepoznaniu zdroja. Hneď v prvej básni uvažujem nad „územia“ karpatského sveta, ktorý autor vyskladal ako útržkovitý záznam z cesty – čistý vzduch, cigaretový dym, sex vo vežiach zámkov, džíp a odpočívadlo, svadba, tradícia a rituály, cigáni a ľudové kolomyjské zvyky. A keď ma autor prevedie touto cestou, otvorí dvere na iné „územie“, kam si nenechávam vpustiť len tak hocikoho – na územie krajiny v mojom vnútri – lebo svet vonku sa na mňa lepí ako „prepotené tričko“ a do toho môjho sveta sa vtláča ako „požičané kanady“ do zablatených ciest. Hoci ma na začiatku čítania výraz „územie“ iritoval, teraz už neuvažujem nad „krajinou, destináciou, zemou, teritóriom“ či inými slovami. Územie je v poriadku. Je dosť široké a obsiahle (v čase i priestore) na to, aby sa tam zmestil každý z čitateľov. K motívu krajiny a k plastickým prienikom vnútorného sveta s vonkajšími podnetmi sa P. Korobčuk obracia aj v ďalších básňach slovenského výberu.

Spomeniem však iný text, v ktorom použité obrazy vystupujú z papiera ako reliéfne mapy. V básni Kameňolom nám autor dovoľuje vstúpiť do súkromia bytu v jedno zobúdzajúce sa ráno. Ospalosť, pískanie čajníka, para, teplo periny... to všetko čitateľ vníma takmer na vlastnej koži. Slepota núti „dotykom rozpoznať, kedy sa noc skončí“. Výzva na začiatku dňa „spraviť si dieťa“ znie vedľa tikajúcich hodín, veslovania v mori a vody – ľudského predslovu. Chvenie počatého života v ženskom lone vystrieda obraz peny, ktorá „sa mení na vlny / v nádobe, čo si naplnil“. Návrat v závere k zovretej vode na čaj, obyčajný každodenný čaj skorého rána, nás vracia do všednosti a my sa preberáme očarení vzácnosťou života i hodnotou blízkosti dvoch ľudí.

Mŕtve prostitútky zase otvárajú tému hľadania si vlastného miesta medzi ľuďmi s takou naturálnosťou výrazu, že téma písania poézie vedľa ponížujúceho živorenia šľapiek opäť zarazí a vyvolá súčasnú prítomnosť rozporuplných pocitov súcitu, odporu, nezmyselnosti, absurdity i nádeje v obyčajnom človečenstve.

Niekoľko z „mojich prečítaní“ P. Korobčuka hádam inšpiruje ďalšie prečítania iných čítajúcich zvedavcov. Lebo zvedavosť je práve to, čo P. Korobčuk v slovenskom preklade vyvoláva. Neodbytnú túžbu pátrať aj po pôvodcovi. Nielen po informáciách so slovníkovými údajmi. Napriek jazykovému hendikepu sa dá vypátrať veľa. Napríklad to, že P. Korobčuk víta vznik sociálnych sietí ako nový aspekt konkurenčného prostredia. Napísaný text v nich môže komentovať hocikto. Znalý i neznalý. A podľa Korobčuka prežije len najsilnejší, kto je „pripravený trpieť, kým vybrúsi svoj štýl do solídnej úrovne a potom až ku genialite.“ Publikum prirovnáva k športovému trénerovi.

Posun vo vlastnej životnej optike vníma cez literatúru. Tú si esenciálne miesi so životom, keď hovorí, že umeleckej literatúry je v jeho živote čoraz menej. Vecí, udalostí a ľudí, ktorí sa preňho stávajú literatúrou – je, naopak, čoraz viac. Na rozdiel od básnických počiatkov, keď siahal k voľnému veršu, dnes sa čoraz viac teší obmedzeniam rýmovanej poézie. Tá ho núti premlieť každé slovo nadrobno tak, aby napísané siahalo k podstate, bolo plodom myslenia a nútilo k mysleniu.

Metafora pre P. Korobčuka ako neodškriepiteľný fakt jednoducho „je“. A je bez ohľadu na to, aký názor má na ňu súčasnosť. Všetky expresívne prostriedky poézie sú potrebné. „Je to ako so zákonmi alebo ústavou,“ hovorí. „Nemusíme ani vedieť o ich existencii, ale ich zavedenie do praxe sa trestá alebo podporuje zákonom. Za metaforu treba nieť zodpovednosť – ako za dodržiavanie pravidiel cestnej premávky,“ konštatuje v rozhovore pre Interviewer. A dodáva, že miluje podvedome vyčkávať na metaforu ako lev na svoju korisť v húštine. Tvorba je preň zdrojom pôžitku. Vychutnáva si ju, skúma ju. Vlastné texty si číta nahlas a vystavuje ich tlaku rôznych štýlových zmien. Výraz použitý v originálnom znení jednej z jeho zbierok – kaifológia – je pre prekladateľov iste zaujímavou výzvou, pretože obsahuje práve tento jeho postoj k tvorbe. Pôžitok sa tu spája s fundovanosťou a pôžitkológia je príjemným kalkom, ktorý otvára mnohé nové úvahy o (ne)vážnosti tvorby i jej interpretácie.

Kedysi som počul ironický názor na postsovietsku ukrajinskú literatúru, ktorý kládol do súvisu inštaláciu výstavy voskových figurín v kyjevskom múzeu literatúry. Výber z diela P. Korobčuka túto ironickú skepsu vyvracia. Ukazuje, že literatúra na východ od nás je živá. Prekvapivo inšpiratívna svojím „netradičnom“, ktoré otvára mnoho ciest k opakovane novým prečítaniam každej z básní.